

Artsportalen Arter.dk og Plantenavneudvalget

Når danske planter skal navngives entydigt, handler det ikke kun om sproglige detaljer, men også om at skabe fælles forståelse på tværs af forskning, naturforvaltning og naturinteresserede. I dag er arbejdet med plantenaavne tæt knyttet til Arter.dk, hvor Plantenavneudvalgets anbefalinger er implementeret for at sikre entydige og velbegrundede navne på Danmarks flora. Danske plantenaavne i Arter.dk er et samarbejde, der bygger videre på mange års indsats fra forskellige faglige udvalg og institutioner. Samarbejdet om danske navne vil fortsætte i fremtiden med opdatering af nye fund, etablering af arter og taksonomiske udredninger.

Arts- og navelisternes historie

Artsportalen Arter.dk (i daglig tale blot Arter med stort A) omfatter som udgangspunkt alle kendte danske arter af planter, dyr, svampe og andre organismer foruden en lang række underarter og varieteter samt et udvalg af ikke-danske taxa. Formålet med Arter er at indsamle data om dansk artsdiversitet og stille disse informationer til rådighed for alle, kvit og frit. Arter er et fællesskab, hvor alle kan hjælpe med at finde, registrere og bestemme arter,

og hvor du kan få inspiration til naturoplevelser og viden om Danmarks artsrigdom (Se figur 1, artsopslag). Læs evt. mere i de tidligere artikler om Arter i URT (Bjerregaard & Pedersen 2021, Bjerregaard & Goldberg 2022).

Arter er udviklet i et samarbejde mellem Miljøstyrelsen (nu varetager af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, SGAV), Statens Naturhistoriske Museum (SNM) og Naturhistorisk Museum i Århus (NHMA). Arter blev lanceret i 2021 med støtte fra Aage V. Jensen Naturfond

art: Blåhat - *Knautia arvensis* (L.) Coult.

Figur 1 - Et eksempel på et artsopslag i Artsbogen på Arter.dk af blåhat (*Knautia arvensis*).

og 15. Juni Fonden samt med midler fra finansloven. Arter omfatter på nuværende tidspunkt ca. 1,5 mio. fund indberettet af ca. 43.000 brugere af Arter, hvoraf omkring halvdelen af fundene er validerede. Langt størstedelen af de i alt mere end 50 mio. fund, der er tilgængelige via Arter, stammer dog fra eksterne datasæt. Af disse datasæt har især Atlas Flora Danica, Danmarks Miljøportals Naturdatabase og iNaturalist relevans, hvad angår botaniske data.

Den samlede artsliste bag Arter, kaldet Taxonbasen, har for karplanternes vedkommende sit udgangspunkt i en liste, Den danske Plantetaxonomi, udarbejdet af Peter Wind over en lang årrække. Listen medtager karplanternes latinske og danske navne, deres taxonomi, forvaltningsstatus og de tilhørende litteraturreferencer. Listen rummer udover traditionelt hjemmehørende danske taxa også en lang række taxa, der potentielt kan forventes at forekomme i Danmark fra bl.a. det øvrige Skandinavien og resten af Europa. En stor del af disse ikke-danske arter fra Peter Winds plantetaxonomi er dog af beskeden relevans for Taxonbasen og er siden blevet taget ud med hjælp fra Jens Christian Schou.

Taxonbasen er en fortsættelse af Allearter.dk (2009-2020), en online artsportal i regi af DanBIF (Danish Biodiversity Information Facility). Her findes bl.a. lister over danske planter, dyr, svampe m.fl. og deres slægtskab. DanBIF er den danske afdeling af GBIF (Global Biodiversity Information Facility) og spiller stadig en vigtig rolle ifm. Taxonbasen og Arter. Såvel DanBIF som GBIF indsamler oplysninger om fund hhv. nationalt og globalt og varetager taxonomi. I 2019 blev den botaniske del af Taxonbasen udsat for en gennemgribende opdatering, hvor en række botaniske kilder blev sammenholdt. Hvad angår de latinske navne fulgtes den svenske botaniker Thomas Karlssons (1945-2020) nomenklatriske opfattelse via hjemmesiden Checklista över Nordens kärlväxter, som også Atlas Flora Danica havde som primær reference. Herudover blev følgende kilder konsulteret: Atlas Flora Danica, listen over introducerede arter fra NOBANIS (North European and Baltic Network on Invasive Alien Species), Den Danske Røddliste samt URT-artiklen "Hvilke planter er hjemmehørende i Danmark?". Siden er kun mindre rettelser foretaget i Taxonbasen, hvad angår karplanter, men en større botanisk opdatering forventes påbegyndt nu, hvor Plantenavneudvalget har færdiggjort listen over deres anbefalinger af danske navne.

Det fremtidige arbejde i Arter

Arter vil fremover være hjemsted for det fortsatte arbejde med Dansk Botanisk Forenings Plantenavneudvalg. På nuværende tidspunkt er Rasmus Østergaard Pedersen og Henriette Bjerregaard valgt som Arter-ansvarlige af Dansk Botanisk Forening (DBF). Rasmus Østergaard Pedersen er forperson for DBF's Jyllandskreds og er desuden DBF's repræsentant for Artsrådet i regi af Arter. Artsrådet omfatter en række af landets naturhistoriske foreninger og bidrager til udviklingen af Arter samt til at sikre den

fornødne faglighed. Peter Wind deltager som taxonekspert på vegne af Dansk Botanisk Forening med ansvar for karplanterne i Taxonbasen. Lars Skipper, der er medlem af Arters Projektgruppe, har det overordnede ansvar for Taxonbasen og vil bistå med vedligeholdelse af karplantetaxonomi.

De latinske navne og artsopfattelser i Taxonbasen vil fremover blive opdateret efter hjemmesiden Plants of the World Online (POWO). Andre netbaserede karplantelister vil også blive inddraget, for selv om POWO er en grundig gennemarbejdet liste, så er den ikke komplet. Der kan fx være nyere floraer fra nabolande som New Flora of the British Isles (Stace 2019) og Norsk flora (Elven et al. 2022).

Taxonrådet og danske navne på danske organismer

I 2020 blev der nedsat en arbejdsgruppe i regi af Arter, der primært har til opgave at varetage udfordringer omkring latinske og danske navne og andre spørgsmål med relation til Taxonbasen. Denne arbejdsgruppe, kaldet Taxonrådet, har nu fået ophæng på SNM (Calabuig & Skipper 2025).

Taxonrådet består i skrivende stund af 18 medlemmer primært med tilknytning til SNM, men rummer herudover personer fra bl.a. Biologisk Institut (Københavns Universitet), NHMA, Institut for Ecoscience (Aarhus Universitet) og Danmarks Miljøportal. Miljøportalen indeholder data om dansk natur og miljø og er et fællesoffentligt samarbejde mellem Miljøministeriet, kommunerne og regionerne. Taxonrådet afholder 2-4 møder årligt med Lars Skipper og Isabel Calabuig fra Arters projektgruppe som tovholdere.

Taxonrådet har på basis af individuelle navneudvalgs-kriterier lavet 10 regler vedrørende danske navne kaldet "De ti bud" (Boks 1). For visse organismegrupper vil der være selvstændige navneudvalg ligesom Plantenavneudvalget. Der arbejdes indtil videre på at få etableret navneudvalg for biller og sommerfugle. Det er som udgangspunkt ikke Taxonrådets opgave at finde på nye navne, men derimod at holde hånd i hanke med eksisterende navne og ønsker om nye navne samt kontakte og formidle dialog mellem eksperter. I tilfælde, hvor der findes etablerede navneudvalg, følges anbefalingerne fra disse. Blandt Taxonrådets opgaver er at medvirke til, at uheldige navne ikke bliver etablerede, som f.eks. dræber-'dit eller dat', og at det samme navn benyttes af alle om både nye og allerede eksisterende arter.

Ikke mindst blandt insekterne dukker mange nye arter op i Danmark pga. klimaforandringer. For karplanternes vedkommende sker dette sjældnere, og de fleste tilføjelser skyldes indslæbte eller forvildede arter. En stor del af disse planter har allerede et eller flere danske navne, så opgaven består i at vælge mellem eksisterende navne. Blandt nye arter af blomsterplanter, der er kommet til Danmark ved egen hjælp de senere år, kan nævnes gift-klaseskærm (Oenanthe crocata), kyst-vortemælk (Euphorbia paralias) (Se figur 2 Euphorbia paralias) og biblomst (Ophrys apifera).

Boks 1 - Taxonrådets ti bud vedrørende danske navne

1. Eksisterende navne skal som hovedregel bibeholdes (hævdprincippet).
2. Navne bør så vidt muligt sige noget væsentligt om egenskaber, såsom udseende, adfærd, levested eller eventuelt anvendelse.
3. Navne bør være korte, mundrette, og nemme at forstå.
4. Navne på arter i Danmark bør være tidløse i forhold til udbredelse. Således bør "almindelig" undgås. Det samme gælder geografiske betegnelser.
5. Interessevækkende navne bør tilstræbes frem for navne, som giver uheldige associationer.
6. Det samme navn bør som udgangspunkt ikke benyttes mere end én gang.
7. Nye navne bør dannes på grundlag af officiel dansk retstavning.
8. Nye navne bør så vidt muligt være i overensstemmelse med gængs overordnet taxonomi.
9. Kun i helt specielle tilfælde bør det videnskabelige navn benyttes som dansk navn. Men udenlandske populærnavne og videnskabelige navne kan være inspirationskilde.
10. Navne der stimulerer fantasien kan benyttes i oplagte tilfælde, selv om de afviger fra eller direkte går imod et eller flere af de øvrige kriterier.

(Bemærk at Taxonrådets 10 bud minder meget om Plantenavneudvalgets 11 bud for danske plantenavne, men ikke er helt desamme.)

Figur 2 - Kyst-vortemælk (*Euphorbia paralias*) er en af få nye danske plantearter, der i nyere tid er kommet til landet uden menneskets hjælp. Foto: Søren Vinding.

Tanker og udfordringer omkring plantenavnelisten i Taxonbasen

Taxonbasen omfatter plantetaxa på forskellige taxonomiske niveauer (arter, underarter og varieteter). Varieteter er med enkelte undtagelser ikke behandlet af Plantenavneudvalget (Se figur 3 *Geranium robertianum* var. *rubricaula*). I Arter skelnes mellem 'danske' og 'ikke-danske' taxa. Danske taxa er naturligt forekommende taxa, altså taxa der er kommet til landet uden menneskets hjælp, og introducerede taxa, der er etablerede. De ikke-danske arter omfatter tilfældigt indslæbte arter, tvivlsomme arter og potentielt invasive arter (Se figur 4 *Linaria alpina*). Ikke-forvildede haveplanter, stueplanter og akvarieplanter medtages ikke i Taxonbasen.

Et gennemgående problem med danske plantenavne er, at samme navn i mange kilder benyttes på forskellige taxonomiske niveauer. Eksempelvis kan både en slægt og en art have samme danske navn, ligesom en art og en underart eller varietet kan hedde det samme. Førstnævnte eksempel har Navneudvalget valgt at omgå ved, at samtlige danske slægtsnavne afsluttes med '-slægten'. Således hedder arten *Humulus lupulus* "Humle", og slægten *Humulus* kaldes "Humleslægten". Dette følges også i den kommende udgave af Dansk Flora og i Taxonbasen.

Problemet med enslydende navne på arter og infraspecifikke taxa er omgået i Arter ved at føje "(underart)" eller "(varietet)" til det danske navn. Plantenavneudvalget har bestemt, at alle enheder skal have et unikt navn. Dette har ført til andre navne, som vi skal vænne os til. Plantenavneudvalget har således haft en stor opgave med at finde frem til gode danske navne for især nominat-underarterne, der typisk enten har fået det hævdvundne artsnavn eller hidtil har været uden dansk navn. Ovennævnte løser dog ikke alle udfordringerne i Arter, da Taxonbasen rummer taxa, der ikke indgår i Plantenavneudvalgets arbejde. I disse tilfælde vil angivelsen af infraspecifikke dobbeltgængere stadig blive forsynet med '(underart)' eller '(varietet)'. En anden problemstilling er arter, der på et tidspunkt flyttes fra en slægt til en anden for så senere at blive flyttet tilbage igen. Det giver store udfordringer med hensyn til at sørge for, at taxonomi og nomenklatur er opdateret. Dette problem er af mindre betydning for brugerne af Arter, så længe de danske navne bibeholdes.

Plantenavneudvalget har behandlet de hybrider, som medtages i den kommende udgave af Dansk flora. I nogle tilfælde har hybriderne selvstændige danske navne, i andre tilfælde optræder de kun som "A x B". For eksempel optræder *Mentha aquatica* x *arvensis* bådemed det accepterede navn *Krans-Mynte* og under synonymet *Vand-Mynte* x *Ager-Mynte* og *Mentha* x *verticillata*.

I Arter har ethvert taxon sin egen side i afsnittet kaldet Artsbogen, der omfatter et kort over fund, klassifikation, artsbeskrivelse og rødlistestatus. I Artsbogen kan der tilføjes noter til de enkelte taxa. Det kan f.eks. være noter vedrørende taxonomi, danske navne, forekomst eller rødlistestatus. Planen er, at alle taxa, der er blevet

Figur 3 - Varieteter indgår som udgangspunkt ikke i Plantenavneudvalgets arbejde. Det gælder f.eks. strandvarietetet af stinkende storke næb (*Geranium robertianum* var. *rubricaula*), der mht. voksestedet på solesponerede stenstrande afviger stærkt fra hovedvarietetets forekomst i skove. Forskelle taxonomisk opfattelse, ift. hvorvidt et taxon bør regnes som f.eks. varietet eller underart, gør det dog svært at trække en streg i sandet. Varieteter inden for planter er vedat forsvinde fra den taxonomiske helhedsopfattelse. Foto: Jens Christian Schou.

Figur 4 - Alpe-torskemund (*Linaria alpina*), en af de mange tilfældigt indslæbte eller forvildede, men ikke etablerede arter, der indgår i Taxonbasen. Denne art er ikke behandlet af Plantenavneudvalget og kommer ikke til at indgå i den nye udgave af Dansk flora. Foto: Lars Skipper.

behandlet af Plantenavneudvalget, forsynes med en note om, at det danske navn er godkendt og anbefalet af Navneudvalget med et link til uddybende info om Navneudvalgets arbejde.

Navneudvalget og fremtiden

Plantenavneudvalget har gennemgået den sammenstillede liste over danske plantenavne fra ende til anden ad flere omgange, men arbejdet slutter ikke her. Nye arter vil til stadighed finde vej til Danmark uden menneskets hjælp. Der vil være indslæbte og forvildede plantearter, som får fodfæste i den danske natur. Ligeledes vil der være varieteter, som bliver ophøjet til underarter, og arter der bliver splittet. Ligesom der kan opstå tvister omkring navne, som er godkendte og anbefalet af Plantenavneudvalget.

Hvad gør du, hvis du finder eller får information om en ny art eller underart, som bør forsynes med et godt dansk navn? Eller hvis du sidder inde med andre oplysninger af relevans for Plantenavneudvalget? Du starter med at kontakte supporten på forsiden i Arter. Supporten vil, via den taxonbaseansvarlige på Arter, sende forespørgslen videre til den person, som er ansvarlig for Plantenavneudvalgets planteliste. Det er i øjeblikket Peter Wind. Peter vil vurdere, om forespørgslen er relevant at bringe videre til Plantenavneudvalget. Hvis det er tilfældet, kontaktes medlemmerne af Navneudvalget. Du kan også gå ind på Dansk Botanisk Forenings hjemmeside og kontakte Plantenavneudvalget der. 🌿